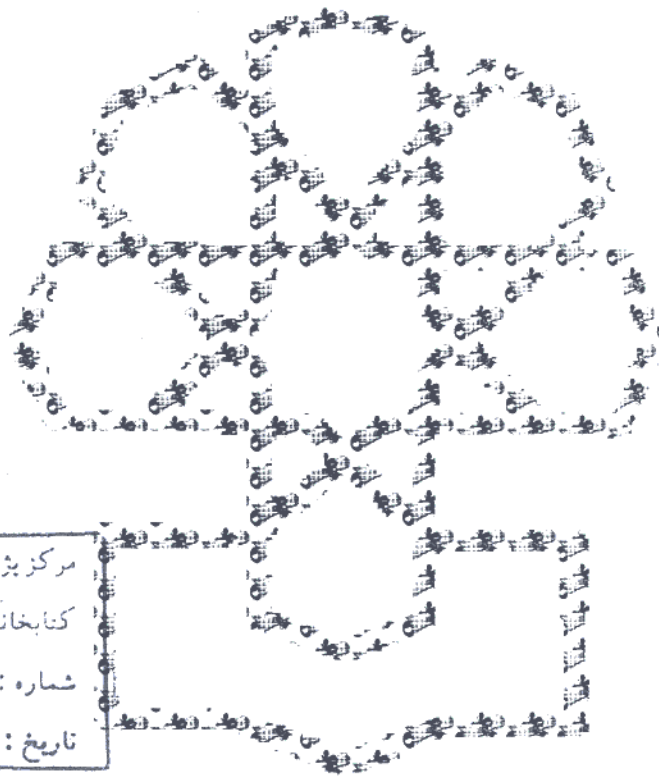

راه کارهای جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست سازمان کنفرانس اسلامی

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع رسانی
شماره: ۱۹۲۵
تاریخ: ۲۸ / ۵ / ۷۷

معاونت پژوهشی

کار: گروه سیاست خارجی دفتر مطالعات سیاسی، اجتماعی

مرداد ۱۳۷۷

این مطالعه بنا به تقاضای کمیسیون محترم سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی تهیه و تنظیم شده است.

کد گزارش: ۴۱۰۳۵۴۱

بسمه تعالی

راه کارهای جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست سازمان کنفرانس اسلامی

کد گزارش: ۴۱۰۳۵۴۱

فهرست مطالب

نکات برجسته	۲
مقدمه	۴
۱- زمینه‌های تشکیل سازمان کنفرانس اسلامی	۴
۲- ضرورت وجود سازمان کنفرانس اسلامی	۵
۳- مسئولیت‌های سترگ سازمان کنفرانس اسلامی	۵
۴- مسئولیت‌های جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست کنفرانس اسلامی	۶
۵- مشکلات و موانع موجود بر سر راه سازمان کنفرانس اسلامی	۷
۶- عوامل مؤثر در حفظ و تقویت سازمان کنفرانس اسلامی	۹
۷- پیشنهادات و راه کارهای جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست کنفرانس	۹
فهرست منافع	۱۴

* بخشی از فرمایشات مقام معظم هبری در هشتمین نشست سران سازمان کنفرانس اسلامی «... شرایط جهان امروز، این سازمان را در معرض انتظارات جدی تری از گذشته قرار می دهد این سازمان می تواند مظهر اتحاد حقیقی کشورهای مسلمان در مسائل و منافع مشترک آنان باشد، به نام اعضای خود سخن بگوید و مطالبه کند و اقدام نماید و قدرت مالی و اقتصادی و سیاسی آنان را پشت سر خود داشته باشد، میان اعضای خود رابطه حل مشکلات باشد، آن جا که گردآوردن همت ها و کمک ها برای یک کار بزرگ و یک هدف مشترک، نیازمند یک نقطه تلاقی، یا یک عنصر هماهنگ کننده است آن نقطه و آن عنصر باشد، در آن جا که لازم است، داوری کند و آن جا که مفید است اندرز دهد... کنفرانس اسلامی باید قطعه نامه های خود را تا اجرای کامل پی گیری کند تا این اجلاس برای ملت ها دستاوری داشته باشد به علاوه باید بتواند پارلمان بین المجالس کشورهای اسلامی را تأسیس کند، بازار مشترک اسلامی را از صورت یک آرزوی دور به یک واقعیت تبدیل کند، دیوان داوری اسلامی را پی ریزی نماید و بالاخره به نمایندگی از پنجاه و پنج کشور اسلامی و یک میلیارد و چند میلیون مسلمان یکی اعضای ثابت شورای امنیت سازمان ملل متحد شود و تا وقتی که حق و تو باقی است، ششمین عضو دارای حق و تو در آن شورا باشد و...»

* منشور حرکت

پیشنهادات و راه کارهای جمهوری اسلامی ایران - با توجه به منشور حرکتی ارائه شده توسط رهبر معظم انقلاب - می تواند معطوف به محورهای کلان و خرد زیر باشد:

۱- اصلاحات ساختاری و ایجاد امکانات لازم برای تشکیل گروه بندی های کوچک تر؛

۲- تلاش در جهت تجدید حیات فعال تمدن اسلامی به عنوان یک پایه اصلی قدرت؛

۳- تلاش در جهت رفع اختلافات در داخل و میان کشورهای اسلامی؛

۴- تلاش برای ایجاد زمینه های مقابله با تهدیدات نظامی خارجی؛

۵- تلاش در جهت تأسیس و فعال نمودن کمیسیون های سازمان؛

۶- تقویت همگرایی اقتصادی؛

۷- توجه به همکاری های منطقه ای در درون سازمان کنفرانس اسلامی؛

- ۸- همکاری با دیگر سازمان‌های بین‌المللی؛
- ۹- ایجاد کمیته هماهنگی ناظر بر تصمیمات سازمان و نهادی در جهت حسن انجام وظایف محوله به دبیر کل؛
- ۱۰- زدودن تفکر استکباری (تهدیدآمیز بودن ایران از اذهان اعراب)؛
- ۱۱- تلاش برای همسو ساختن نقطه نظرات کشورهای اسلامی در قبال وقایع بین‌المللی؛
- ۱۲- تسریع تشکیل فعالان اتحادیه بین‌المجالس اسلامی و برنامه‌ریزی برای کارآمدی آن.

عصر همگرایی‌های غیر ایدئولوژیک با ماهیتی اقتصادی و بازرگانی و بعدها با محتوایی فرهنگی و سیاسی با اندیشه بازار مشترک اروپا که خود بر اتحادیه زغال و فولاد مبتنی بود، آغاز گردید. این فرایند که پس از پایان جنگ جهانی دوم مراحل نخست خود را پشت سر گذاشت، در شرایط امروزی در اوج خود قرار دارد. پس از فروپاشی اتحاد شوروی به عنوان یکی از دو پیش‌قراول جهان ایدئولوژیک دو قطبی، شرایط سیاسی و ژئوپلیتیک جهت همکاری‌ها بیشتر فراهم گردید و سازمان‌ها، اتحادیه‌ها و پیمان‌ها جان تازه‌ای یافته و بر تحرک خویش افزودند.

جهان اسلام که جمعیتی بیش از یک میلیارد نفر را شامل می‌شود، حوزه سیاسی قابل توجهی است که گنجایش و قابلیت‌های خاص خود را دارد. میل به همکاری و اتحاد در میان مسلمانان بیش از هر چیز، باوری دینی است که مسلمانان را از هر نژاد، تیره، رنگ و خونی گرد هم می‌آورد و در این زمینه قرآن کریم غنی‌ترین منبع وحدت و اتحاد پیروان دین پیامبر بزرگ اسلام (ص) می‌باشد. اندیشمندان و سیاستمداران جهان اسلام در قرون نوزدهم و بیستم بر اساس همین اعتقاد اصیل همواره ملت‌ها و دولت‌های اسلامی را به وحدت فرا خوانده، برخی از آنها حتی طرح‌های عینی و ملموسی را نیز پیشنهاد کرده‌اند. سیدجمال‌الدین اسدآبادی، محمد عبده، اقبال لاهوری و پیشتاز فکری و علمی این اندیشه‌ها حضرت امام خمینی در این مسیر زحمات زیادی را متحمل شده‌اند و اینک جمهوری اسلامی ایران برای سال آینده ریاست سازمانی را بر عهده گرفته است که بیش از یک میلیارد و چند صد میلیون مسلمان هنوز آرزو می‌کنند مشکلات‌شان به دست این سازمان حل شود.

برخی از کارشناسان سیاسی، زندگی در قرن آینده بدون عضویت در پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را غیر ممکن می‌دانند، حتی اگر چنین دیدگاه‌هایی در سال‌های آینده به منصفه ظهور نرسد، این الزام وجود دارد که جهان اسلام و کشورهای مسلمان در استراتژی همگرایی خود تجدید نظری بکنند. سازمان کنفرانس اسلامی به ریاست جمهوری اسلامی در زمانی دوره‌ای پرثمر از حیات خود را آغاز کرده است که کشورهای اسلامی نمی‌توانند بدون برنامه‌ریزی دقیق و سریع راه خود را به سوی آینده بگشایند و عملاً در این جهان پرآشوب به بن‌بست رسیده‌اند.

فلسطین هنوز از اشغال رژیم صهیونیستی رها نشده است، بوسنی ویرانه‌ای است که اگر اروپاییان آن را بسازند به دلخواه خود آن را به اردوی خویش خواهند کشانید و خلیج فارس نیز به محل تلاقی دیپلماسی قدرت‌های بزرگ تبدیل شده است. همه این موارد و موارد مشابه نیازمند بررسی و برنامه‌ریزی دقیق‌اند و در این میان سازمان کنفرانس اسلامی می‌تواند به صورت محور تصمیم‌گیری در آید.

۱- زمینه‌های تشکیل سازمان کنفرانس اسلامی

سازمان توجه به اسلامی، بزرگ‌ترین تشکل اسلامی بین‌المللی و در برگیرنده ۵۰ کشور جهان با منابع گسترده انرژی مادی و انسانی است. بروز سلسله تحولات و رخدادهایی در جهان اسلام و در عرصه بین‌المللی در خلال دهه ۶۰ میلادی، از جمله جنگ ژوئن ۱۹۶۷ اعراب و رژیم صهیونیستی و آثار و نتایج

منفی ناشی از آن و رویداد تلخ آتش سوزی عمدی در مسجدالاقصی و صف بندی ایدئولوژیک میان دو بلوک شرق و غرب، کشورهای اسلامی را بر آن داشت تا با محور قرار دادن اسلام به عنوان کانون اصلی همبستگی امت اسلامی، سازمانی با صبغه اسلامی برای مواجهه با بحران‌ها و توطئه‌هایی که از هر سو جهان اسلام را در معرض مخاطره و تهدید قرار می‌داد، تشکیل دهند. این احساس ضرورت و فشار افکار عمومی جهان اسلام، سرانجام موجب شد تا سازمان کنفرانس اسلامی با پیشقدمی چند تن از سران دولت‌های اسلامی تأسیس شود. ضمناً بحث‌های سلطه‌جویی غرب، ضرورت تشکل مسلمانان، تفرقه‌افکنی غرب، نیاز به تشخیص دوست از دشمن، باور نداشتن به خود، قوم‌مداری غرب در مقابل اسلام، سست بنیادی ارزش‌های غربی و احیای هویت اسلامی از جمله محرک‌های بود که اندیشمندان را به اندیشیدن در خصوص تشکیل سازمان کنفرانس اسلامی تشویق و ترغیب می‌نمود.

۲- ضرورت وجود سازمان کنفرانس اسلامی

ضرورت توجه به کنفرانس اسلامی اکنون بیشتر از گذشته احساس می‌شود. امروز تهاجم دشمن علیه مسلمانان شدیدتر از هر زمان دیگر است و مسلمانان بیش از پیش آماج انواع و اقسام حملات و تهاجمات قرار گرفته‌اند که خطرناک‌ترین آن تهاجم فرهنگی است، فرهنگ غنی اسلامی به طرق مختلف نادیده انگاشته می‌شود و این گونه تبلیغ می‌شود که آخرین دستاوردهای تمدن بشر همان است که غرب بدان رسیده و دیگران همه یا مقلد غرب یا مخالف تمدن هستند.

در بعد اقتصادی نیز خطراتی جدی متوجه دنیای اسلام است رابطه اقتصادی بین اکثر کشورهای اسلامی با غرب، رابطه‌ای یک جانبه و رشد اقتصادی در اکثریت این کشورها اندک است. به رغم این که اکثر کشورها بیشترین ذخایر و منابع اولیه انرژی و غذایی را در اختیار دارند، بعضاً وابسته به کشورهای صنعتی بوده و توان کافی برای توسعه و پیشرفت ندارند. این مهم از جمله موضوعاتی است که می‌باید مورد توجه اعضای سازمان و به ویژه اندیشمندان جهان اسلام قرار گیرد.

از لحاظ سیاسی نیز این کشورها با خطرات متعددی روبه‌رویند، کشورهای که بخواهند هویت و استقلال اسلامی خود را حفظ کنند از جانب رسانه‌های عمومی جهان به‌طور ماهرانه‌ای تحت حملات تبلیغی مستقیم و غیرمستقیم قرار می‌گیرند.

سازمان کنفرانس اسلامی را می‌توان نمونه بارزی از تلاش کشورهای اسلامی برای مقابله با تهاجم سیاسی، دینی و فرهنگی دانست البته با وجود بعضی ابتکاراتی که این سازمان از خود به خرج داده است، سرعت توطئه‌های دشمنان علیه مسلمانان بیشتر است و این امر خود بازنگری و برنامه‌ریزی دقیق‌تر و قاطع‌تری را می‌طلبد.

۳- مسئولیت‌های سترگ سازمان کنفرانس اسلامی

با عنایت به اوضاع کلی جهان امروز، کشورهای اسلامی بیش از سال‌های گذشته نیازمند تشبیت و ارائه هویت اسلامی خویش‌اند، چرا که همه در برابر خطر تهاجم هویتی غرب قرار دارند. جوانان مسلمان در

کشورهای اسلامی باید با ارزش‌های اسلامی آشنا شوند تا از گرفتار آمدن در دام ایده‌آل‌های غربی نجات یابند، متفکران و اندیشمندان مسلمان باید به میراث غنی خود دستیابی پیدا کنند تا مسحور اندیشه‌ها و نظرات ضددینی غرب نشوند و سیاستمداران باید با مبانی سیاست‌های اسلامی و قرآنی آشنا شوند تا در برابر تهاجم سیاسی غرب احساس ضعف و کمبود نکنند و این همه از وظایف و مسئولیت‌های سازمان کنفرانس اسلامی است که در این شرایط حساس از تاریخ اسلام مسئولیتی سنگین به دوش دارد سازمان کنفرانس اسلامی دیگر نمی‌تواند به عنوان یک سازمان صرفاً سیاسی و آن‌هم با گرایش‌های محدود کشور یا کشورهای خاص عمل کند این سازمان خواسته یا ناخواسته به صورت مجمعی از مسلمانان که یک ششم جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند درآمده است، هر چند ممکن است، این نقش بنا به اقتضای شرایط بین‌المللی بر آن تحمیل شده باشد ولی باید به‌خاطر داشت که این سازمان توان بالقوه بالایی برای برآوردن توقعات امروز مسلمانان دارد.

۴- مسئولیت‌های جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست کنفرانس اسلامی

کنفرانس اسلامی طی سه دهه عمر خود همواره بر مسائل اصلی جهان اسلام مانند فلسطین، کشمیر و افغانستان تأکید کرده است و حتی حمایت از مبارزات مردم فلسطین جزو اهداف اصلی سازمان می‌باشد. اما متأسفانه هیچ راه کار عملی و قابل ملاحظه‌ای طی این سال‌ها برای حل بحران پیچیده خاورمیانه نتوانسته ارائه دهد و به رغم تشکیل «کمیته دائمی قدس» و مذاکرات و رایزنی‌های فراوان، حل مسئله قدس و فلسطین هنوز به‌طور صوری و با اکتفا به قطعنامه‌های «شعاری» باقی مانده است.

اینک ریاست ایران بر سازمان کنفرانس اسلامی به عنوان کشوری که در وحدت و همبستگی کشورهای اسلامی پیش‌تاز بوده است، انتظارات و توقعات جدیدی را ایجاد نموده است. تأکید همواره ایران بر خودباوری و عدم اتکا به بیگانگان به عنوان رئیس سازمان می‌تواند نقطه عطفی در تاریخ تشکیل سازمان کنفرانس اسلامی می‌باشد، اگرچه با توجه به ضعف‌های ساختاری، ناهمگونی نهاد‌های سیاسی و اقتصادی اعضا، عدم درک و اعتماد متقابل و وابستگی برخی اعضا به کشورهای قدرتمند و... نمی‌توان از جمهوری اسلامی ایران انتظار معجزه داشت.

موفقیت ایران در برگزاری اجلاس ششم سران کشورهای اسلامی که به گفته غالب محافل خبری دنیا حیرت‌انگیز و کارآمدتر از ۷ اجلاس قبلی بوده است، فرصتی کم سابقه برای وحدت کشورهای اسلامی به‌خصوص علیه تجاوزات رژیم صهیونیستی و امریکا فراهم نموده است و این سازمان با ریاست ایران سران کشورهای اسلامی را در مرحله حساس فعلی در برابر مسئولیت‌های تاریخی‌شان قرار داده است.

به عقیده آگاهان سیاسی چنانچه سازمان کنفرانس اسلامی در مدت سه ساله ریاست جمهوری اسلامی ایران بر آن نتواند بر بسیاری نابسامانی‌هایش فائق آید و همچنان در مقام شعار باقی بماند با توجه به مشکلات عدیده آن آینده‌ای روشن را نمی‌توان برای این سازمان ترسیم نمود.

نگاهی به مواضع جهانی و منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران که در تأکید بر نفی سلطه، تداوم ارزش‌های انقلاب اسلامی در خارج، تأکید بر همکاری‌های بین‌المللی، تأکید بر ثبات و امنیت جهانی، اصل عدم مداخله، پایبندی به موازین بین‌المللی، تأکید بر عدم حضور بیگانگان و بر اصل حل و فصل مسالمت‌آمیز

اختلافات تأکید داشته است و همواره بر آنها نیز اصرار نموده است، مسئولیت جمهوری اسلامی ایران را مضاعف و سترگ جلوه می‌دهد.

ایران می‌باید راهی به سوی آینده بگشاید که دور نمایی از وحدت و همبستگی اسلامی به معنای واقعی کلمه میان کشورهای مسلمان ترسیم کند.

۵- مشکلات و موانع موجود بر سر راه سازمان کنفرانس اسلامی

هدف از نگارش این مبحث از بررسی موانع موجود بر سر راه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی است، مشخص ساختن موانع و دستیابی به توافق و تفاهم در این زمینه، ایجاد سازوکاری برای مقابله با آنها و تضمین امنیت کشورهای عضو سازمان و بقیه مسلمانان را تسهیل می‌نماید. پرداختن به تمامی موانع و مشکلات از حوصله این مقال خارج است. از آنجایی که بحث ما مربوط به آینده سازمان است، موانعی مورد تأکید قرار می‌گیرد که کارایی این سازمان را می‌تواند تقلیل دهد. این موانع را می‌توان تحت سه عنوان کلی مورد بحث قرار داد.

۱- ضعف نهادهای اندیشه‌ساز و نخبه پرور

مهم‌ترین مانع و خطری که آسیب‌پذیری دول اسلامی را به همراه دارد زوال نهادهایی است که مسئولیت ارائه نظریه و تربیت نخبگان را در این جوامع بر عهده داشته‌اند. در یکی دو قرن اخیر نهادهای سنتی اندیشه‌ساز و نخبه پرور، جز در موارد انگشت شمار، محصول نظری چندانی نداشته و نهادهای جدیدی که در این زمینه تأسیس شده‌اند، نیز جز تقلید و پیروی کاری انجام نداده‌اند. نگاهی گذرا به تاریخ و روند شکل‌گیری وضع موجود جهان اسلام صحت این مطلب را نمایان می‌سازد.

کشورهای اروپایی وقتی که از مسلمین شکست خوردند به خود باز گشتند. علت شکست را در خود جستجو نمودند و در نهایت پاسخ مشکلات را در درون تمدن و فرهنگ خود یافتند، نخبگان فکری این جوامع به تقویت پایه‌های نظری نظام‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود پرداختند، ضعف‌های نظری خود را با اصلاحات مکرر برطرف نمودند و بعد از چند قرن یا بیشتر به اینجا رسیدند که می‌بینیم.

اما این روند در کشورهای اسلامی مسیر دیگری پیدا کرد، جهان اسلام وقتی از قرن ۱۸ به بعد به تدریج ظاهراً از تمدن جدید شکست خورد، فرهنگ خود را مسئول شکست‌ها و مشکلات خود خواند و پاسخ مشکلات خود را در فرهنگ و تمدن غرب جستجو نمود. پذیرش اندیشه‌های چون ناسیونالیسم، لیبرالیسم و سوسیالیسم همه مؤید این روند است.

۲- اختلافات داخلی در کشورهای اسلامی

اختلافات داخلی دومین مانع مهم سازمان کنفرانس کشورهای اسلامی و جهان اسلام است که همواره مورد بهره‌برداری قدرت‌های خارجی و حامیان منطقه‌ای آنها قرار گرفته است، این اختلافات را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد.

الف - اختلافات قومی، قبیلی و فرقه‌ای

این اختلاف از جمله عواملی است که به بی‌ثباتی سیاسی در برخی از کشورهای اسلامی انجامیده است و هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی زیادی را بر این کشورها و همسایگان آنها تحمیل نموده، مانع توسعه و گسترش روابط میان کشورهای اسلامی گردید و زمینه را برای مداخله قدرت‌های خارجی فراهم ساخته است. اختلافات فرقه‌ای در لبنان، اختلافات قومی در افغانستان و اختلافات ناحیه‌ای در تاجیکستان از جمله این اختلافات به شمار می‌روند. طی سال‌های گذشته این اختلافات مانع مهمی بر سر راه ثبات و توسعه داخلی و منطقه‌ای پدید آورده‌اند.

ب - اختلافات ناشی از وجود اقلیت‌های مذهبی، زبانی و نژادی

اختلاف میان ارمنه و آذری‌ها در آذربایجان، اختلافات مذهبی در سودان، جدایی طلبی کردها در ترکیه و عراق نوع دیگری از اختلافات داخلی است و هم‌اکنون گریبان بسیاری از دول اسلامی را گرفته است.

ج - اختلافات سیاسی و ایدئولوژیک

نوع سوم اختلافاتی که در کشورهای اسلامی جریان دارد اختلافات سیاسی است که می‌توان نمونه‌های آن را در مصر، الجزایر، مراکش، تونس و برخی دیگر از کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا مشاهده نمود به‌عنوان مثال در ۵ سال گذشته تنها در الجزایر ۶۰,۰۰۰ نفر در نتیجه درگیری‌های داخلی جان خود را از دست داده‌اند.

۳- اختلافات میان کشورهای اسلامی

اختلاف موجود میان کشورهای اسلامی سومین مانع جدی بر سر راه ایجاد یک سازمان اسلامی قوی است که همواره مورد بهره‌برداری نیروها و کشورهای بیگانه قرار گرفته است و همکاری و تفاهم میان کشورهای اسلامی و اتخاذ مواضعی مشترک در قبال مسائل جهانی را با مشکل روبه‌رو کرده است. اشغال فلسطین، شکست اعراب از اسرائیل و اخیراً فاجعه یوسنی از جمله مواردی است که جهان اسلام بابت تفرقه و اختلاف درونی پرداخته است.

اختلافات ارضی و مرزی از مهم‌ترین اختلافات دو جانبه و چند جانبه میان کشورهای اسلامی است، اختلافات ایران و عراق، عراق و کویت، عراق و عربستان، مصر و سودان، قطر و عربستان، قطر و بحرین، ایران و امارات متحده عربی از جمله اختلافاتی است که در دو دهه گذشته هزینه‌های انسانی و مالی زیادی را بر اقتصاد و جامعه کشورهای مسلمان تحمیل نموده و زمینه را برای مداخله بیشتر قدرت‌های خارجی فراهم ساخته است.

بهره‌برداری امریکا، اروپا و اتحاد جماهیر شوروی سابق از جنگ ایران و عراق، مداخله غرب در اختلافات میان کشورهای عربی خلیج فارس و عراق، دامن زدن قدرت‌های خارجی به اختلافات ایران و امارات متحده عربی، دامن زدن امریکا به اختلافات میان سودان با اوگاندا و اتیوپی، در زمره مداخلات زنده نیروهای خارجی با استفاده از آسیب‌پذیری‌های داخلی جهان اسلام است.

۶- عوامل مؤثر در حفظ و تقویت سازمان کنفرانس اسلامی

برخلاف نظرات بعضی از نظریه پردازان که عقیده دارند در جهان امروز که غول‌های قدرتمند استکباری بر آن حکم می‌رانند، تصویری روشن از آینده سازمان کنفرانس اسلامی نمی‌توان ملاحظه کرد، دلایل زیر را می‌توان به عنوان تقویت‌کننده‌های مثبت سازمان کنفرانس اسلامی اقامه کرد.

۱- در جهانی که به واسطه رشد تکنولوژی ارتباطات دیگر مرزها معنای خود را از دست داده و هیچ کشوری نمی‌تواند خود را منقطع از جهان خارج بداند، کشورهای اسلامی شدیداً نیازمند تشکلی هستند که بتواند محلی برای ابراز نظرات اسلامی آنان باشد و سازمان کنفرانس اسلامی به‌طور ظاهری این خلأ را پر می‌کند و این عامل می‌تواند همت کشورهای اسلامی را جهت تقویت و کارآزمودن آن بسیج نماید.

۲- بسیاری از مشکلات جهان اسلام نظیر اختلافات مرزی، ناآرامی‌های قومی، دعاوی کشورها علیه یکدیگر نیازمند حل و فصل در یک مجمع بین‌المللی هستند. اگر گروه کشورهای مسلمان نتوانند این نهاد را در درون خود ایجاد کنند، به اجبار مسئله در نهادهای دیگری مطرح می‌شود. به‌یاد داریم که در جریان جنگ خلیج فارس و حمله ارتش امریکا به عراق آنچه در نهایت حاصل شد حضور بیشتر امریکا در منطقه و سرازیر نمودن مبالغ هنگفتی از سرمایه‌های کشورهای این منطقه برای غربیان بوده و نه سقوط صدام.

۳- مسلمانان در سال‌های اخیر خواسته یا ناخواسته از سوی جهان غرب به عنوان یک کل واحد مورد خطاب قرار می‌گیرند و سعی می‌شود تا اسلام به عنوان جایگزین کمونیسم در دشمنی با غرب معرفی شود و از طرفی با بزرگ‌نمایی، اسلام را به عنوان دشمنی خطرناک قلمداد نمایند. سؤال اینجاست که اگر مسلمانان به عنوان یک کل مورد خطاب و حتی حمله قرار گرفته‌اند، آیا به صورت یک کل واحد نیز در صدد پاسخ‌گویی برآمده‌اند. اگر قرار است این پاسخ جمعی داده شود چه سازمان و نهادی باید آن را اعلام کند؟ در حال حاضر سازمان کنفرانس اسلامی - علی‌رغم ضعف‌های بسیار خود - باید در این مقام قرار گیرد. اما بسیاری از مشکلات که به بعضی از آنها اشاره شد، مانع این اعلام است.

۴- اگر از همه زمینه‌های فوق را در مورد لزوم حیات و تقویت سازمان کنفرانس اسلامی بگذریم و بخواهیم با یک نگرش کلی درباره موضوع سخن بگوییم باید گفت که تحول جهانی سال‌های اخیر وحدت و همگرایی بین کشورها بوده است و برای کشورهای اسلامی بهترین انتخاب همان وحدت همگرایی مذهبی است چراکه اسلام همواره به عنوان عامل وحدت بخش نیرومندی در بین آنان عمل کرده است و توانسته است با بسیج توده‌های مسلمان اهداف همگرایی و اتحاد را عملی کند.

۷- پیشنهادات و راه‌کارهای جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست کنفرانس

۱- اصلاحات ساختاری در سازمان کنفرانس اسلامی

کشورهای تشکیل‌دهنده سازمان دارای شرایط جغرافیایی، تاریخی فرهنگی، اقتصادی و سیاسی متفاوتی هستند و تنها عامل پیونددهنده میان آنها اسلام است. در حال حاضر این سازمان دارای توان کافی برای غلبه بر اختلافات سیاسی، قومی قبیله‌ای و اقتصادی موجود میان کشورها عضو نیست. طریق عملی برای نیل به

این مقصود آن است که ساختار متمرکز کنونی سازمان توجه خود را به کارهای تحقیقاتی جامع و تنظیم خط مشی‌های کلان معطوف دارد و کشورهای عضو نیز در گروه‌بندی‌های جغرافیایی کوچک‌تر که می‌تواند ۵ تا ۷ گروه باشد، تشکل پیدا کنند و ضمن باقی ماندن در چارچوب سازمان کنفرانس اسلامی توسعه خود را در قالب همکاری منطقه‌ای حل و دنبال نمایند.

۲- تلاش در جهت تجدید حیات فعال تمدن اسلامی به عنوان یک پایه اصلی قدرت در مقابل تمدن غربی

انجام این کار مستلزم گسترش روابط علمی، فرهنگی گسترده میان کشورهای عضو برای بررسی مشکلات جهان اسلام و تلاش برای نزدیک ساختن نهادهایی است که سازمان برای این منظور تشکیل داده است تا کشورهای اسلامی بتوانند الگوی نظری و عملی خود را از درون فرهنگ و تمدن خود بیابند و راه حل مشکلات خود را از درون فرهنگ خود و به وسیله اندیشمندان جامعه خود پیدا نمایند. ضعف نهادهای اندیشه‌ساز و نخبه‌پرور در جهان اسلام به خوبی می‌بایست مورد بررسی قرار گیرد.

۳- تلاش در جهت رفع اختلافات داخلی در کشورهای اسلامی

مذاکره و گفتگو تنها راه حلی است که می‌تواند به سود همه طرف‌های درگیر در کشورهای اسلامی توسط سازمان کنفرانس اسلامی در پیش گرفته شود. لازم است مذاکره به عنوان اساس سیاست حکومت‌های اسلامی جایگاه واقعی خود را بیابد چرا که ادامه روند اختلافات داخلی تنها تأمین کننده منافع قدرت‌هایی است که همواره به بحران‌ها دامن زده‌اند.

۳-۱- راه کارها

جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست سازمان کنفرانس اسلامی می‌تواند در زمینه اختلافات داخلی اقدامات زیر را پی‌گیری نماید.

- ۱- تشکیل کمیسیون‌هایی برای بررسی اختلافات داخلی؛
- ۲- تشویق طرف‌های درگیر به مذاکره و گفتگو؛
- ۳- فراهم آوردن زمینه برای برقراری ارتباط میان گروه‌های درگیر؛
- ۴- تأسیس نهادی برای بررسی وضعیت حقوق بشر در کشورهای اسلامی؛
- ۵- تأسیس نهادی برای رسیدگی به حقوق اقلیت‌ها؛
- ۶- انجام تدابیری برای جلوگیری از درگیری بین مسلمانان و غیرمسلمانان؛
- ۷- مخالفت و مقابله با تبلیغات و اقدامات که چهره اسلام را مخدوش می‌دارد.

۴- تلاش در جهت رفع اختلافات میان کشورهای اسلامی

جمهوری اسلامی ایران به عنوان رئیس سازمان کنفرانس اسلامی سربعاً باید در جهت تأسیس «دادگاه عدل اسلامی» و ارجاع دعوی میان کشورهای عضو به آن اقدام نماید و در جهت ایجاد سازوکارهایی به منظور اعتمادسازی و اطمینان بین کشورهای اسلامی و تشکیل یک نیروی غیرنظامی ناظر در چارچوب سازمان کنفرانس اسلامی از هیچ کوششی دریغ نورزد.

۵- تلاش برای ایجاد زمینه‌های مقابله با تهدیدهای نظامی خارجی

جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست (سکا) می‌باید در کوتاه مدت تأکید بر صلح و ثبات کشورهای اسلامی نماید و تلاش کند تا تمامی اختلافات داخلی، دو جانبه و منطقه‌ای در جهان اسلام از طریق اعمال روش‌های مسالمت‌آمیز به حداقل برسد. به کارگیری یک دیپلماسی فعال در این مسیر حربه بسیار مهم جمهوری اسلامی خواهد بود.

۶- تلاش در جهت تأسیس و فعال نمودن کمیته و کمیسیون‌های درونی سازمان مانند

- ۱- اتحادیه بین‌المجالس اسلامی؛
- ۲- صندوق پول مشترک کشورهای اسلامی؛
- ۳- بازار مشترک اسلامی؛
- ۴- کمیته دائمی توسعه کشاورزی؛
- ۵- سازمان بین‌المللی اسلامی زنان؛
- ۶- سازمان فضایی کشورهای اسلامی؛
- ۷- ایجاد شبکه اطلاعات سازمان اسلامی؛
- ۸- کمیته علمی فرهنگی دانشجویان مسلمان؛
- ۹- کمیته ورزشی زنان مسلمان؛
- ۱۰- اتحادیه‌های خبری و مطبوعاتی کشورهای مسلمان؛
- ۱۱- اتحادیه اسلامی پزشکان و....

۷- تقویت همگرایی اقتصادی

ایران در مقام ریاست کنفرانس اسلامی می‌تواند از زاویه تقویت همگرایی اقتصادی بین کشورهای عضو برای تحقق هدف اصلی که همبستگی اسلامی است بکوشد. در حقیقت امروز به نظر می‌رسد که تغییر تاکتیک و در مرکز توجه قرار دادن فعالیت‌هایی که در بردارنده منافع مشخص برای کل اعضا باشد، ضرورت یافته است. چنین انتخابی به‌ویژه از آن جهت ضرورت دارد که به تنها جهان اسلام از نظر اقتصادی در شرایط چندان مناسبی به سر نمی‌برد بلکه به نظر می‌رسد که اوضاع رو به وخامت نیز هست. مطابق آمار موجود بدهی خارجی کشورهای مسلمان با رشدی معادل ۱۷ درصد از ۲۷۲ میلیارد در سال ۱۹۸۶ به ۴۵۱ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۳ افزایش یافته است. توجه به فعالیت‌هایی که تاکنون در زمینه اقتصادی در چارچوب سازمان انجام گرفته است. زمینه مساعدی در این ارتباط وجود دارد، مخصوصاً این که منشور سازمان به‌وضوح بر «تحکیم همکاری بین اعضا در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و غیره» تأکید دارد.

۸- توجه به همکاری‌های منطقه‌ای در درون کنفرانس اسلامی

یکی از دلایل کارایی اندک سازمان کنفرانس اسلامی بی‌شک وسعت حوزه عمل و تفاوت‌های بسیار در مناطق مختلف جغرافیایی جهان اسلام است، حل این مشکل مستلزم توجه بیشتر به تمایزات بین مناطق از

نظر فرهنگی، سطح توسعه، منابع، تولیدات و غیره است. چنین وضعیتی در شکل‌گیری سازمان‌هایی خارج از چارچوب کنفرانس اسلامی مانند سازمان «اکو»، «شورای همکاری خلیج فارس» و غیره به چشم می‌خورد. استقبال از این روند و تسهیل آن به معنی تأکید بر وحدت و در عین تنوع است، تنوعی که می‌تواند سرمنشأ غنای فرهنگی و اقتصادی و افزایش کارایی باشد. چنین تحولی در عین حال می‌تواند به رقابت‌های منطقه‌ای مخفی در چارچوب سازمان که به هر حال وجود دارد خاتمه دهد. سازمان می‌تواند ضمن پیگیری اهداف کلی و عمومی خود در زمینه‌های سیاسی و فرهنگی، اولویت را بر حمایت و تقویت گروه‌بندی‌های اقتصادی منطقه‌ای بین کشورهای عضو قرار دهد.

جمهوری اسلامی ایران در مقام ریاست سازمان ضمن توجه به سازمان «اکو» و سازمان‌های مشابه به خصوص از نظر تأمین منابع مالی لازم، اقداماتی نیز برای ایجاد و تقویت سازمان‌های منطقه‌ای اسلامی در افریقای شمال غربی و شرق و نیز در خاورمیانه و خاور دور انجام دهد.

۹- همکاری سازمان کنفرانس اسلامی با دیگر سازمان‌های بین‌المللی

به موازات افزایش فعالیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در دوره بعد از جنگ سرد همکاری بین این سازمان‌ها نیز در دستور کار قرار گرفته است. ششمین اجلاس سران سازمان کنفرانس اسلامی با توجه به افزایش قابل ملاحظه نقش سازمان‌های بین‌المللی در امور جهانی تصمیم به مشورت با سازمان ملل متحد، اتحادیه عرب و دیگر سازمان‌های بین‌المللی و بین‌الدولی با هدف نیل به تفاهم در ارتباط با تحولات بین‌المللی گرفت. جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان رئیس سازمان «سکا» می‌باید به روند همکاری‌های سازمان با دیگر سازمان‌های بین‌المللی شتاب بیشتری دهد.

۱۰- ایجاد کمیته هماهنگی ناظر بر تصمیمات سازمان

برای جلوگیری از تداخل و احیاناً تقابل اهداف کشورها در سازمان - که می‌تواند آن را به سوی ضعف بیشتر بکشاند - لازم است یک کمیته هماهنگی ناظر برای بررسی روند کلی تصمیمات سازمان و نقش آن در شرایط مختلف و متحول بین‌المللی و ارائه توصیه کشورها در جهت هماهنگی اهداف و عملکرد تشکیل شود. وظیفه این کمیته می‌تواند تنها ارائه گزارش‌ها و کارهای تحقیقاتی باشد که براساس آنها اولویت‌های سازمان مشخص شود و تصمیمات و منافع همسوی کشورها شناسایی گردد و براساس آن اعضا به هم نزدیک‌تر و سازمان تقویت گردد. همچنین تشکیل گروهی برای تبیین عملکرد کلی سازمان کنفرانس اسلامی و هدایت آن به سوی اهداف اصولی‌تر و عملی‌تر به نظر مفید می‌آید، یکی از وظایف این گروه می‌تواند تفکیک بین موضوعات درون جهان اسلام و خارج آن باشد. به عنوان مثال تهاجم فرهنگی غرب مسلماً نیازمند برنامه‌ریزی خاصی از طریق عامه مسلمانان و هدایت و برنامه‌ریزی از طریق گروه‌ها و جمعیت‌هایی است که بیشتر بر توده‌های مردم استوار است. در حالی که تهدیدات درون جهان اسلام مانند بحران‌های سیاسی، بیکاری، اختلافات قومی و نظایر آن نیازمند چارچوبی‌های مخصوصی از طریق رهبران سیاسی، دولتی و احیاناً رهبران قومی و نژادی کشور است.

۱۱- ایجاد نهادی در سازمان جهت نظارت بر وظایف و اختیارات دبیر کل

با توجه به نقشی که دبیر کل سازمان دارد می‌بایست نهادی در سازمان تعبیه شود که نقش مسئول بودن دبیر کل در برابر اهداف سازمان و وظایف محوله را آشکار کرده و نمایندگان کشورها را وادارد تا از او در برابر امور مختلف سؤال نمایند. این نظارت باید از طریق رؤسای هیئت‌های نمایندگی شرکت کننده در اجلاس‌های وزرای خارجه یا سران نسبت به وی اعمال شود تا از این طریق هم برآوردی از میزان موفقیت و شکست سازمان به‌طور رسمی صورت گیرد و هم دبیر کل به وظایف خود بیشتر واقف گردد.

۱۲- عنایت مخصوص سازمان به مسائل فرهنگی - اجتماعی

یکی از اولویت‌های سازمان توجه به مسائل فرهنگی، اجتماعی است، در اینجا سؤال این است که آیا سازمان کنفرانس اسلامی در قبال مسائل فرهنگی مانند جوانان، اعتیاد، مواد مخدر حقوق بشر، زنان، آموزش، هنر، ورزش و مفاهیم کلی تری نظیر طرح استراتژیک اطلاع‌رسانی و مقابله با هجوم فرهنگی رسانه‌های غرب، مبارزات آزادیبخش و تفاوت آن با تروریسم و امتزاج عمدی دین با تروریسم، توانسته است برنامه مقبول و یا طرح قابل اجرا و قانع‌کننده‌ای ارائه دهد؟

به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران تمامی مساعی خود را به کار گیرد تا زمینه‌های فرهنگی فوق با انجام تحقیقات و پژوهش‌های جامع‌الاطراف به راه کارهای مطلوبی دست پیدا کند. اگرچه سازمان در زمینه فرهنگی فعالیت‌های مؤثر و گسترده‌ای از جمله تشکیل مؤسسات تابعه و فرعی نظیر سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی، مرکز تحقیقات تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی و... داشته است، اما همچنان فعالیت گسترده در این گستره نیاز مبرم است.

۱۳- زدودن کامل تفکر استکباری «تهدیدآمیز بودن ایران از اذهان اعراب»

تلاش همواره استکبار بر این نکته متکی بوده است که ایران به‌عنوان کشوری عجم و فارس زبان را در مقابل قوم عرب قرار دهد و در بین ایران به‌عنوان کشوری قدرتمند با مجموعه کشورهای عرب اسلامی فاصله بیاندازد، ریاست جمهوری اسلامی ایران بر سازمان کنفرانس اسلامی غنیمتی است که این تفکر شیطانی برای همیشه از حافظه اعراب مسلمان زدوده شود سیاست تشنج‌زدایی دولت جمهوری اسلامی ایران به‌خوبی می‌تواند این زنگار مخرب و مبهم را بزداید و در ضمن افزایش مبادلات فرهنگی و اقتصادی مخصوصاً با کشورهای چون مصر، عربستان، عراق و امارات متحده عربی نقش خوبی را ایفا نماید.

۱۴- تشویق کشورهای عضو به اتخاذ رویه واحد در قبال حمله به مسلمین

اتفاقاتی نظیر بحران بوسنی - هرزه‌گوین و مسائلی که امروز در «کوزوو» در جریان است - با این که تقابلی صرفاً مذهبی نیست و پایه‌های عمیق در مسائل قومی، نژادی دارد - به نوعی با دنیای گسترده مسلمین در ارتباط است. ایران به‌عنوان رئیس «سکا» باید توانایی داشته باشد که بتواند عکس‌العمل کشورهای عضو را همسو ساخته و به‌عنوان نظری واحد ارائه دهد. البته واکنش‌های همسو نیازمند تدابیر و معیارهایی است که ایران باید در زمینه برنامه‌ریزی راه کارهای آن (نظیر: گفتگو، تشکیل همایش‌ها و رفت و آمدهای دیپلماتیک هدفمند و...) بررسی جامعی را آغاز کند و به‌عنوان بانی این امر درآید.

۱۵- تسريع تشكيل اتحاديه بين المجالس اسلامي و برنامه ريزي براي كارآمدي آن

باتوجه به نقش روزافزون قواي مقننه در كشورهاي اسلامي و استقلال رو به رشد اين نهاد، تشكيل اتحاديه بين المجالس اسلامي به واقعيت نزديك شده است و ايران به عنوان اولين ميزبان آن ظاهر خواهد شد. اهميت اين نهاد درآينده بستگي فراوان به برنامه ريزي و تبیین روشن اهداف آن دارد، اين نهاد مي تواند از يك سو به تقويت قوه مقننه كشورهاي عضو منجر شود و از سوي ديگر در بسياري از مواقع نشانگر وحدت واضعان قانون در كشورهاي اسلامي درآيد. هريك از اين دو نقش لاجرم به تقويت دنياي اسلام منجر خواهد شد و سازمان كنفرانس اسلامي نيز به عنوان بزرگ ترين سازمان اتفـاق بين مسلمين از آن بهره اي خواهد جست كه به ارتقاي جايگاه آن در بين سازمان هاي بين المللي خواهد انجاميد.

فهرست منافع

- ۱- مجلات روابط خارجي شماره هاي ۵۱ و ۵۰ و ۴۹ و ۴۸ و ۴۷؛
- ۲- مجله سياست خارجي، شماره هاي ۴ و ۳ و ۲؛
- ۳- مقالات موجود روزنامه ها اخبار - كيهان، اطلاعات، جمهوري اسلامي، تهران تايمز و كيهان هوايي؛
- ۵- استفاده از اخبار موجود در تلکس خبري خبرگزاري جمهوري اسلامي ايران؛
- ۶- استفاده از مقالات مرتبط در نشریه «نگرشي بر تحولات سياسي» ارگان سازمان عقيدتي سياسي نيروي انتظامي.